

Specialisttjänster och PLA i regionerna – kartläggning 2023

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	3
Bakgrund	3
Syfte	4
Metod och avgränsning	4
Tidigare kartläggningar	4
Resultat	4
Förekomst av specialisttjänster och PLA	4
Antal specialisttjänster i regionerna.....	4
Antal PLA i regionerna.....	6
Regioner med antingen specialisttjänst eller PLA.....	7
Vilka verksamheter?.....	7
Reflektion och fortsatt undersökning	9

Sammanfattning

Psykologförbundet har 2023 för tredje gången (tidigare 2017 och 2019) gjort en systematisk kartläggning av psykologspecialisttjänster och PLA, Psykologer med ledningsansvar, i landets samtliga regioner. Utifrån dessa kartläggningar kan Psykologförbundet konstatera att det sker en stadig ökning av såväl specialistpsykologtjänster som PLA inom landets regioner.

2023 års kartläggning visar att det i 12 av landets 21 regioner finns 227 specialisttjänster för psykologer. Det innebär en ökning med 126 psykologspecialisttjänster sedan 2019. Majoriteten specialisttjänster finns i storstadsregionerna VGR (76), Skåne (45) respektive Stockholm (55). På fjärde plats kommer Jämtland-Härjedalen (15) som är den mest psykologspecialisttäta regionen per capita i Sverige.

De flesta specialisttjänster för psykologer finns inom den specialiserade psykiatrin och då framför allt inom barn- och ungdomspsykiatrin (BUP). Region Värmland är ett exempel på en region som utmärker sig med en mer sammanhållen struktur för psykologspecialisttjänster. Här finns övergripande beslut om tjänsterna, policy kring lön/villkor och särskilt inrättade utbildningstjänster. Dessutom har samtliga specialistpsykologer i regionen en befattningsbeskrivning.

Enligt kartläggningen för 2023 finns 39 psykologer med PLA-befattning fördelade på 16 av landets 21 regioner, vilket är en ökning med 32 PLA sedan 2019. Flest PLA är det i Halland (8), VGR (5), Jämtland-Härjedalen (4) och Värmland (4). Särskilt märkbar är utvecklingen i Halland som 2019 inte hade en enda PLA.

Antalet regioner som har inrättat PLA har också ökat sedan 2019, från 5 till 16 regioner. Precis som för specialisttjänsterna finns de flesta PLA-befattningar inom den specialiserade psykiatrin och framför allt inom BUP.

En annan iakttagelse som Psykologförbundets kartläggning för 2023 visar är att antalet regioner med minst en inrättad specialisttjänst eller PLA-befattning har ökat från 11 till 18, sedan 2019. I dag är det endast Gävleborg, Kronoberg och Örebro som vare sig har specialisttjänst eller PLA.

Inledning

Bakgrund

Sveriges Psykologförbund verkar för att antalet specialistpsykologtjänster ska öka. Med "specialistpsykologtjänst" avses här tjänst för specialistutbildad psykolog, som kräver fördjupad expertis inom den tillämpande psykiatrin och att psykologen kan utföra specialistinsatserna självständigt med god kvalitet och hög patientsäkerhet. Psykologförbundet verkar också för att det ska inrättas fler tjänster som psykologiskt ledningsansvarig (PLA) – dvs. psykolog med uppdrag av verksamhetschef eller motsvarande att fullgöra enskilda ledningsuppgifter avseende psykologiska insatser.

Syfte

Syftet med kartläggningen är att få en lägesbeskrivning av specialisttjänster för psykologer och PLA i landets samtliga 21 regioner 2023 samt se utvecklingen av inrättandet av dessa över tid inom regionerna.

Metod och avgränsning

Huvudsaklig kunskapskälla i kartläggningen har varit ordföranden och andra styrelseledamöter i Psykologförbundets regionala psykologföreningar. I regioner där det saknas psykologföreningar har förbundet vänt sig till HR eller liknande funktion. Data samlades in under perioden mars-september 2023 och skedde i huvudsak via webbenkät. Webbenkäten kompletterades med mejl och telefonsamtal för att säkerställa samt ta in ytterligare uppgifter.

Vad gäller antal specialisttjänster och PLA ombads respondenterna att i svaren även inkludera eventuella vakanser eller tjänster som det fattats beslut om, men där rekrytering ännu inte slutförts eller där vederbörande inte hunnit tillträda tjänsten. Respondenterna fick även besvara frågan om specialisttjänsterna i regionerna var förknippade med nya ansvarsområden jämfört med legitimerad psykolog. I Psykologförbundets sammanräkning av antalet specialisttjänster har de som inte är förknippade med nya ansvarsområden exkluderats.

Tidigare kartläggningar

Psykologförbundet har även tidigare, 2017 och 2019, gjort systematiska kartläggningar av specialisttjänster och PLA-tjänster inom regionerna. Mellan dessa år blev såväl specialisttjänster för psykologer som PLA fler i regionerna. 2017 fanns totalt 51 specialisttjänster, 2019 fanns 101 tjänster fördelat på 11 av landets 21 regioner. Av de 101 tjänsterna återfanns de flesta inom BUP (34) och vuxenpsykiatri (32).

Termen psykologiskt ledningsansvar (PLA) lanserades i Psykologförbundets rapport "Tänk nytt kring psykiatri" (2016). Den rapporten byggde på en studie av psykiatrikers och psykologers syn på deras samarbete och rollfördelning inom vuxenpsykiatri. Vid den tidpunkten fanns sådana befattningar inrättade inom elevhälsan men inte i regionerna (såvitt förbundet känner till). Den första PLA-befattningen i en region tillsattes i juni 2017 och därefter har flera sådana tillkommit. 2019 hade antalet PLA-befattningar i regionerna ökat till 7 tjänster fördelat på 5 av 21 regioner.

Resultat

Förekomst av specialisttjänster och PLA

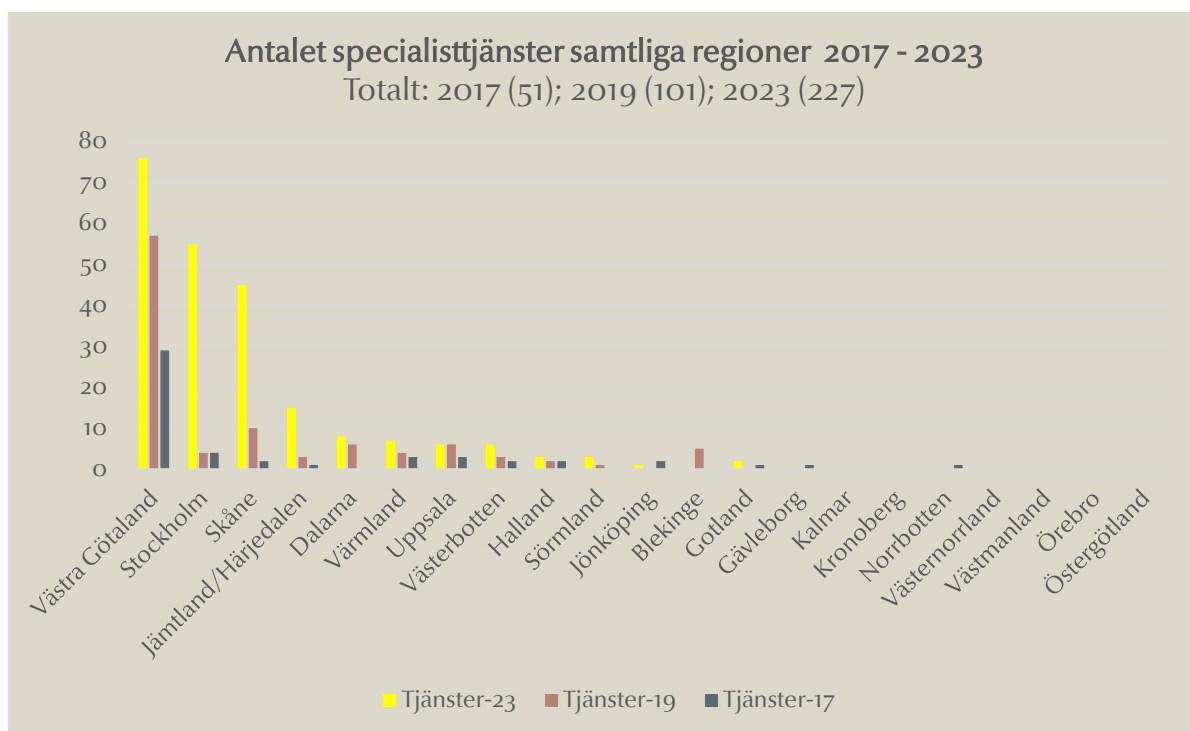
Antal specialisttjänster i regionerna

2023 finns totalt 227 specialisttjänster för psykologer i 12 av landets 21 regioner. Absolut flest tjänster är det i storstadsregionerna VGR (76), Stockholm (55) respektive Skåne (45). På fjärde plats kommer Jämtland-Härjedalen (15) som är den mest psykologspecialisttåta regionen per capita i Sverige.

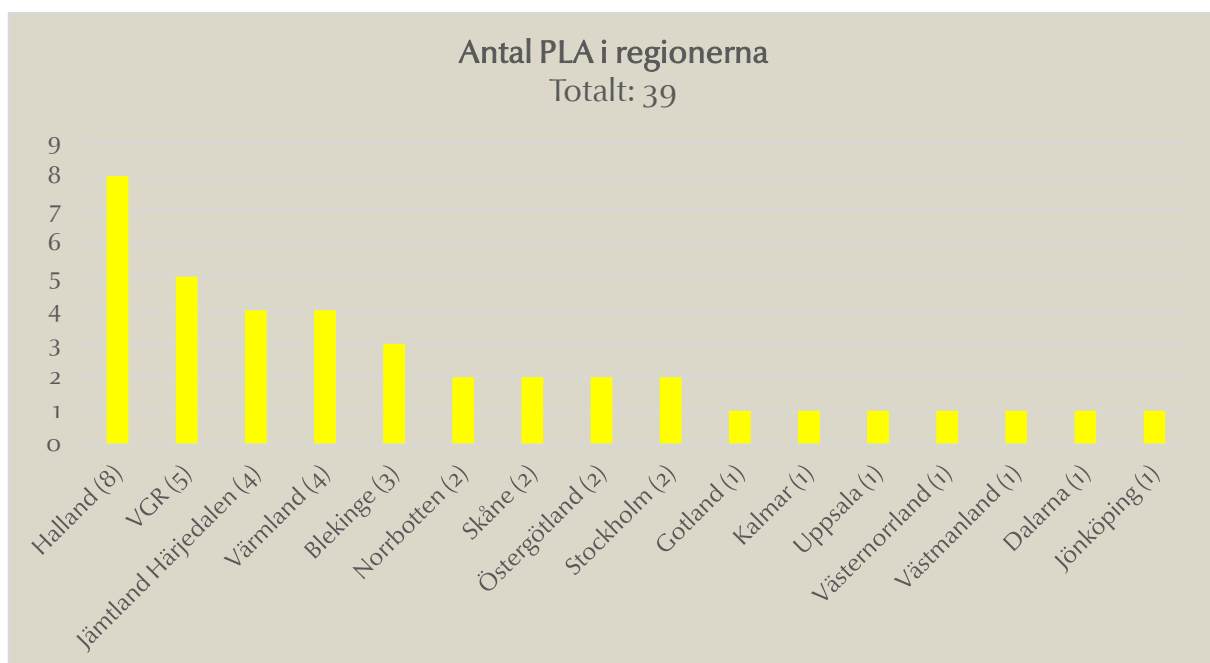
En jämförelse med tidigare undersökningar visar att antalet specialisttjänster för psykologer ökat från 101 till 227 sedan 2019. Ökningen av antal tjänster är störst i Stockholm (51 tjänster), Skåne (35 tjänster), VGR (19 tjänster) och Jämtland-Härjedalen (12 tjänster). Den största procentuella ökningen har skett i Stockholm, Jämtland-Härjedalen respektive Skåne. I Stockholm och Skåne är det, enligt uppgift från psykologföreningarna, pågående politiska satsningar som gör att specialisttjänsterna för psykologer är inne i ett expansivt skede (en utveckling som sannolikt kommer att fortsätta). VGR hade tidigare ett stort antal tjänster varför ökningen där inte är lika påtaglig procentuellt sett.

Jämförelse bakåt visar också att antalet regioner som inrättat specialisttjänster för psykologer ligger relativt stabilt över tid. 2017 var det 12 av landets 21 regioner som hade sådana tjänster, 2019 var det 11 regioner och 2023 är det åter igen 12 regioner. Dock är det inte samma regioner som inrättat tjänsterna. Exempelvis hade Gävleborg och Norrbotten specialisttjänster 2017 och Blekinge tjänster 2019, men i dag har ingen av dessa regioner specialisttjänster. Dalarna och Sörmland hade inga specialisttjänster 2017, men hade 2019 och 2023 inrättat sådana.

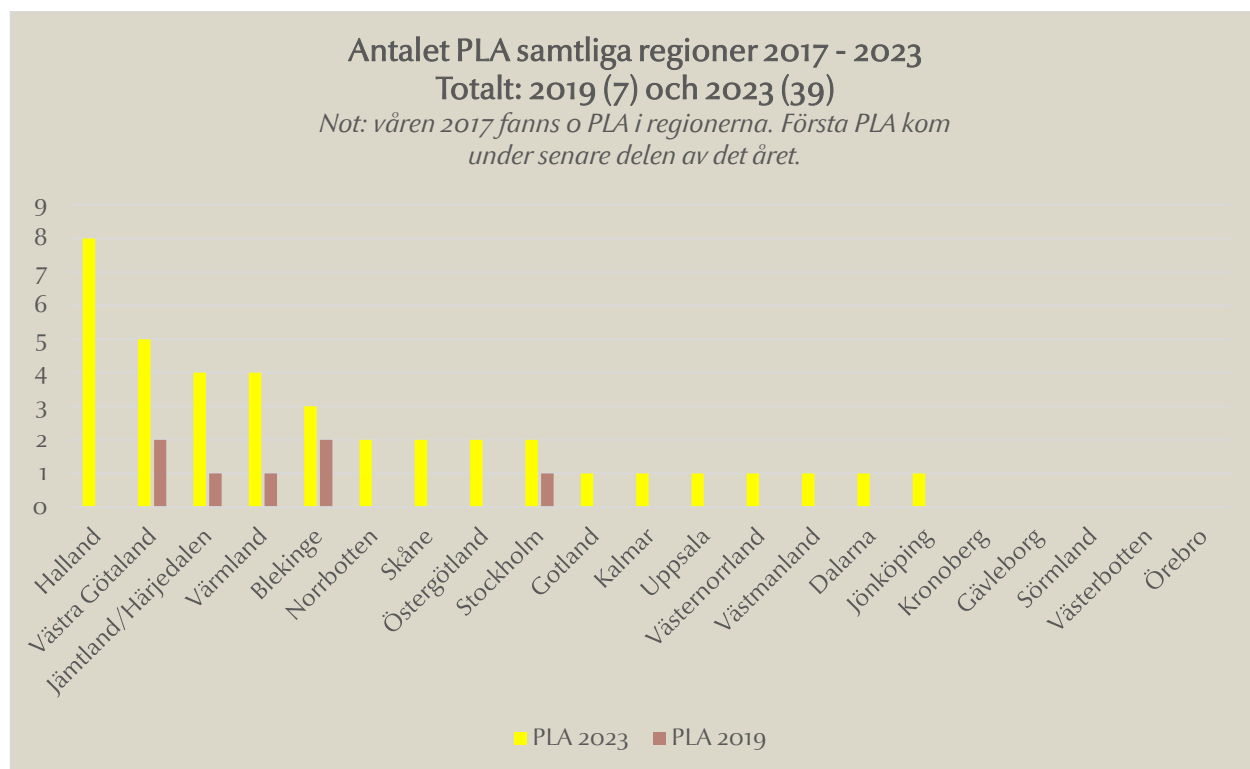
Antal PLA i regionerna

2023 finns det 39 psykologer med PLA-befattning fördelat på 16 av landets 21 regioner. Flest PLA är det i Halland (8), VGR (5), Jämtland-Härjedalen (4) och Värmland (4).

Antalet PLA-befattningar ökade från 7 (2019) till 39 (2023). Särskilt märkbar är utvecklingen i Halland som inte hade en enda PLA 2019, men som i dag har flest i landet med 8 befattningar. Antalet regioner med PLA har också blivit betydligt fler sedan 2019, från 5 till 16 regioner.

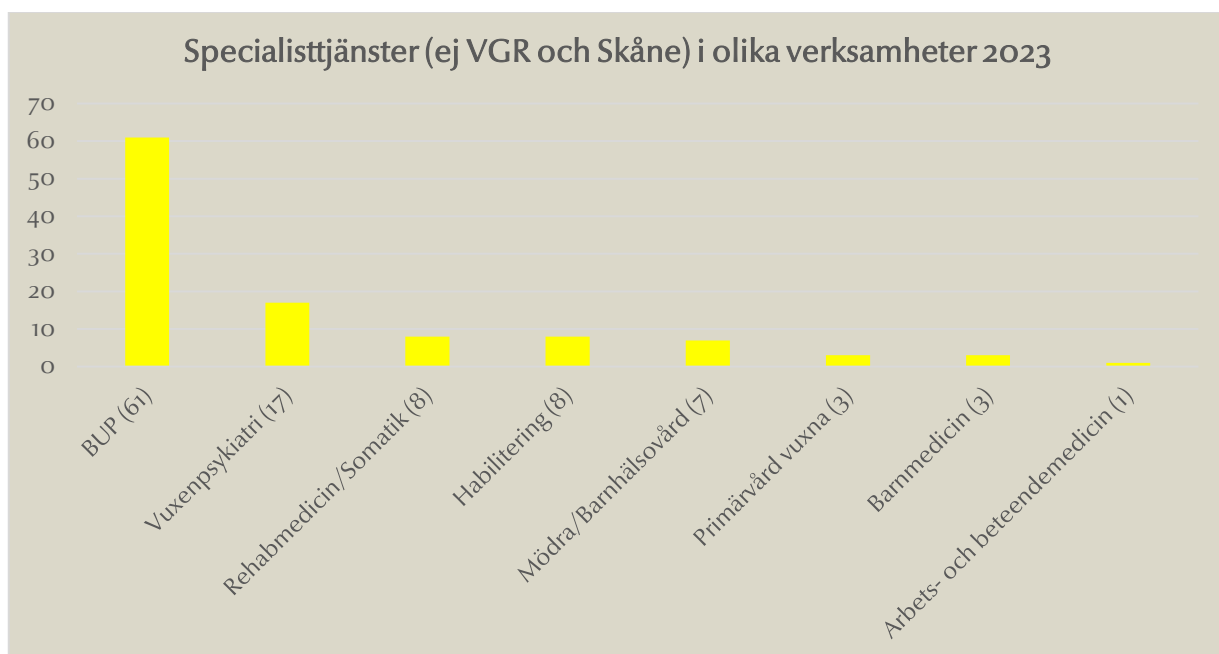

Regioner med antingen specialisttjänst eller PLA

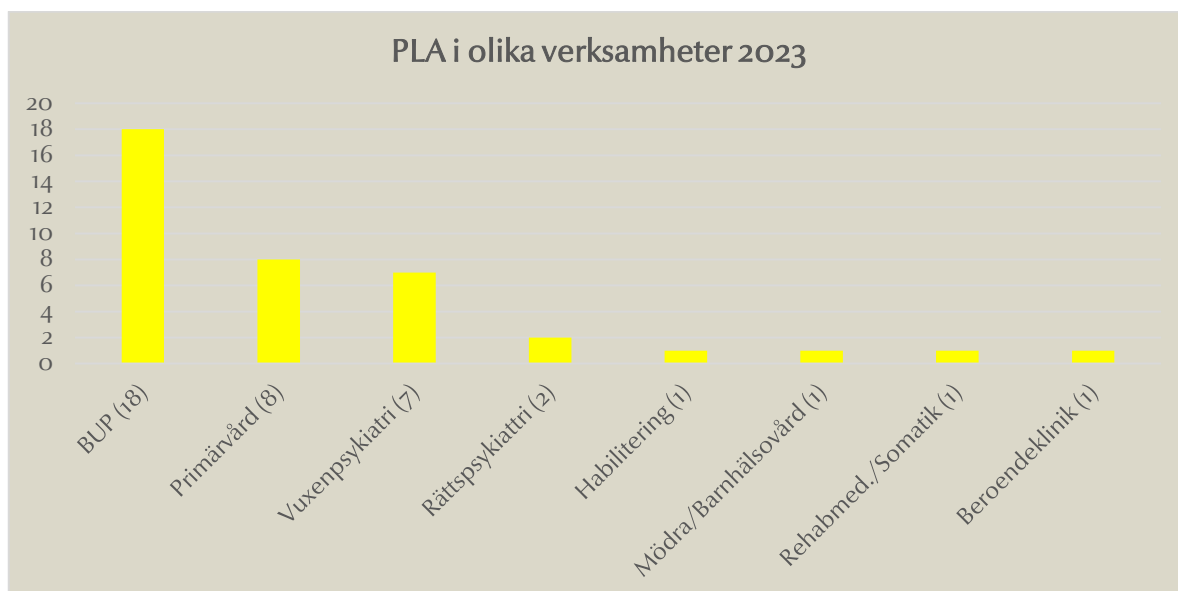
Antalet regioner med minst en specialisttjänst eller PLA-befattning har sedan 2019 ökat från 11 till 18. I dag är det endast Gävleborg, Kronoberg och Örebro som vare sig har specialisttjänst eller PLA.

Vilka verksamheter?

År 2023 finns de flesta specialisttjänster för psykologer inom den specialiserade psykiatrin och då framför allt inom barn- och ungdomspsykiatrin. Psykologförbundet har inte kunnat inhämta exakt data om fördelning av specialisttjänster i verksamheterna i VGR och Skåne, men enligt uppgift från psykologföreningarna är det stark tonvikt på psykiatri även där.

Även PLA-befattningarna 2023 finns i huvudsak inom den specialiserade psykiatrin med särskild tyngdpunkt på barn- och ungdomspsykiatrin. Annan verksamhet där antalet PLA-tjänster växer är inom primärvården, och här är dessa befattningar fler än antalet specialpsykiologtjänster.

Psykologförbundet har inte kartlagt privat vård men även där finns tydliga indikationer på att antalet PLA-befattningar ökar.

Reflektion och fortsatt undersökning

Psykologförbundet ser positivt på att antalet specialisttjänster och PLA fortsätter att öka och inrättas i allt fler regioner. Detta sker trots att det i dag inte finns någon reglering som ställer explicita krav på att det ska finnas specialisttjänster för psykologer eller befattning som PLA inom regionerna; undantaget är en skrivning i Socialstyrelsens och Skolverkets vägledning för elevhälsan som ger stöd för inrättandet av PLA, men den är främst inriktad mot kommunerna¹.

Utvecklingen vittnar om att allt fler verksamheter, särskilt BUP, ser behov av specialiserad verksamhetspecifik psykologkompetens som motiverar dem att inrätta dessa tjänster. I flera storstadsregioner görs även stora politiska satsningar på specialistpsykologer inom inte minst BUP och som är motiverade utifrån behoven i verksamheten.

Det finns flera tänkbara faktorer som kan förklara det ökade behovet av och efterfrågan på specialistpsykologer i regionerna. Viktigast är sannolikt den kraftigt ökande psykiska ohälsan, inte minst bland barn och unga, som har lett till mer komplexa vårdbehov att hantera inom hälso- och sjukvården. Dessutom finns ett ökat krav från befolkningen att erhålla kvalificerade psykologiska insatser.

Men samtidigt som specialisttjänsterna blir allt fler visar kartläggningen på en grov snedfördelning av specialistpsykologer till fördel för storstadsregionerna – samt att 9 av 21 regioner i dag helt saknar specialisttjänster för psykologer. Sådan ojämlik tillgång till kvalificerad psykologisk vård och behandling över landet är enligt Psykologförbundet inte försvarbar. Patienter som lider av psykisk ohälsa, oavsett var i landet de bor, omfattas av kraven i HSL på jämlik vård, precis som alla andra patientkategorier. För att skapa förutsättningar för en likvärdig, jämlik och patientsäker hälso- och sjukvård av hög kvalitet i hela landet, menar Psykologförbundet, att specialistpsykologyrket och specialistutbildningen för psykologer behöver regleras nationellt.

Psykologförbundets kartläggningar (2017, 2019 och 2023) visar att antalet specialisttjänster och PLA ökar. Det finns nu goda förutsättningar att undersöka hur regionernas chefer, samt andra yrkesgrupper, ser på verksamhetsnyttan med dessa befattningar. Psykologförbundet inledde en sådan undersökning i december 2023. Undersökningen planeras vara klar i februari 2024.

---

¹ Socialstyrelsen och Skolverket (2016) Vägledning för elevhälsan, s. 38 avsnitt "Överlämnande av ledningsuppgifter".